

**VALORI EUROPENE ALE BIBLIOTECII BATTHYANEUM.
MANUSCRISUL *DIE JAGD*, HADAMAR VON LABER, SEC. XIV,
O MINNEALLEGORIE**

CRISTINA VOINA
Alba Iulia

Între nenumăratele comori pe care le găzduiește Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia se află un manuscris deosebit, care conține o operă foarte importantă a literaturii germane vechi. Sub cota K5 V I6, Ms III 70 este înregistrat un manuscris din secolul XIV care conține una dintre cele 14 copii cunoscute ale operei lui Hadamar von Laber, *Die Jagd*.

Pe lângă valoarea inestimabilă a manuscrisului în sine avem de-a face cu una dintre cele mai cunoscute opere ale genului de minneallegorie, un gen literar din Evul Mediu care a cunoscut în epocă o mare recunoaștere și înflorire. Ulterior, în epoca realismului, a fost etichetat ca un gen manierist, fără substanță, plin de înflorituri, un produs al unor timpuri lipsite de poezie¹. Opera a făcut obiectul mai multor cercetări în perioade diferite. Se pare că a fost un fel de „best seller” al epocii sale, ceea ce demonstrează numărul relativ mare de copii păstrate, precum și faptul că este citată în alte lucrări ale timpului, făcându-se referiri la ea ca la o operă bine-cunoscută.

I. 1 Prezentarea manuscrisului

Manuscrisul de la Alba Iulia a intrat în patrimoniul Bibliotecii Batthyaneum, făcând parte inițial din fondul cardinalului vienez Christophor Migazzi². Este un volum de mici dimensiuni, *in quarto*, scris pe pergament; în interiorul primei coperte este notată cu cerneală cota K5 VI 6, și mai jos, tot cu cerneală (de dată mai recentă, după părerea cercetătorului german Gragger), III 70, de fapt forma actuală a cotei manuscriselor bibliotecii.

Exemplarul poate fi datat cu ușurință în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, este scris cu litere cursive frumoase, inițialele fiind roșii. S-a putut identifica o singură mână de copist, unele pasaje fiind mai șterse și suprascrise ulterior. Autorul german Gragger³, care a cunoscut manuscrisul cu multe decenii în urmă, este de părere că acesta a fost copiat de Konrad Sturck. Numele lui K[C]onrad Sturck se poate identifica într-o însemnare aflată pe interiorul

---

¹ Schmeller 1850, p. VI.

² Papahagi, Dincă, Mărza 2018, p. 103.

³ Gragger 1921, p. 43-44.

copertii posteriore, unde, din păcate anumite pasaje sunt greu descifrabile⁴ (Fig. 1).

„Nota. Do man zalt vonKristus in das Mccclxxxvii jah an der erchtage nach Sand Michels tag, der do was ein Sampztag ist gestorben der R [...] pider [war](?) frum chnecht und unser leber pruder Hans der Rosenpechk und pegrabn an dem nogsten pfinztagdar nach in unser pfarr zu ober Alltach got hab sein sel chunrat sturk pfarer do selb hat gesch [...] und daz puchel ist sein gevesen”

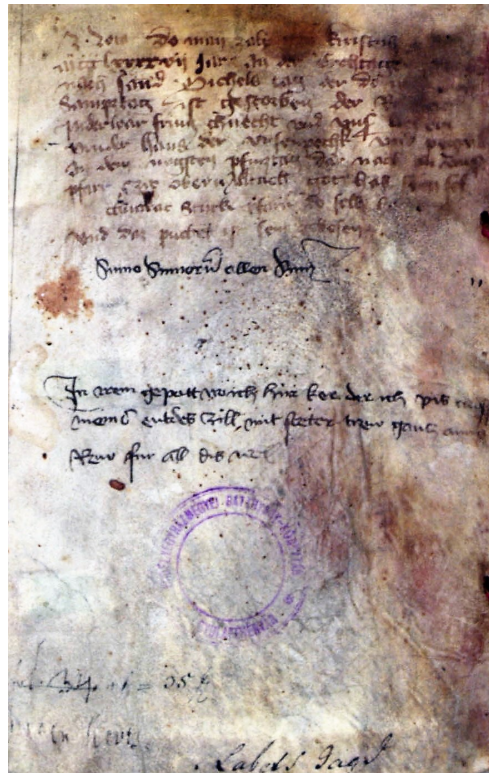

Fig. 1 – Însemnare de pe coperta posterioară cu numele lui Konrad Sturck

⁴ Vajrú 2014, p. 112 -113.

Manuscrisul are acum 35 de foi, după numerotarea mai recentă trecută cu creionul pe colțul superior. Pe forzațul copertii posterioare s-a notat fol. 34+1 și, lângă, o notare ceva mai recentă + 35 f. La sfârșit lipsesc niște file despre care presupunem că au fost tăiate cu un cuțit, ulterior numerotării. Acelea, probabil, ar fi trebuit scrise cu cele încă aproximativ 44 de strofe ale operei, care se află în alte copii păstrate. Ultima pagină este de fapt cea pe care se află notița scrisă de Konrad Sturck.

Dimensiunile foii sunt de 21 x 13,5 cm; oglinda textului este de 15,5 x 9 cm. Pe fiecare pagină sunt notate 5 strofe a câte 7 versuri. Fiecare strofă începe cu o inițială roșie ale cărei dimensiuni variază de la 1,5 la 3 cm. Copistul a folosit pentru inițiale miniu de plumb și a continuat versurile scurte cu linii vălurite. Primele litere ale fiecărui vers sunt în general scrise cu roșu. Fiecare a 100-a strofă este marcată cu un C (cifra romană), în fața strofei nr. 5 de pe pagina 3v (la Stejskal corespunde cu strofa 103); CC în fața strofei nr. 5 de pe pagina 13v (la Stejskal 209 f 200); CCC în fața strofei nr. 4 de pe pagina 23v (la Stejskal 396 [!]) și CCCC la prima strofă de pe pagina 30r (la Stejskal 434).

Deducem de aici că pe primele 7 file care lipsesc erau câte 10 strofe (r-v), în timp ce prima pagină a fost folosită ca pagină de gardă. Coperta este din lemn îmbrăcat în piele de culoare maro-roșcat, care pe vremuri a fost probabil roșie, cu urmele a 2 încuieri care lipsesc. În interiorul primei coperti a fost cândva lipit un fragment din *Cântecul Nibelungilor*, denumit de Lachmann codex F. Gragger presupune că ar fi posibil ca, după ce s-a pierdut prima fasciculă și, împreună cu ea, pagina de gardă, copistul să fi lipit acea pagină din *Cântecul Nibelungilor*. În interiorul copertii s-a păstrat imaginea în oglindă a textului codexului F. Varjú Elemér menționează în descrierea sa că acest fragment a fost descoperit de către J. Mailat la începutul sec. XIX⁵. Mai târziu a fost îndepărtată pagina de pe copertă și tot Varjú presupune că foaia de pergament a fost păstrată separat, iar el în 1898 nu a mai găsit-o în Biblioteca Batthyaneum. Profesorul piarist Bela Altman (cum îl numește Varjú) sau Bela Alter (după Gragger), în același an 1898, a publicat întregul fragment împreună cu o imagine în buletinul informativ al Gimnaziului Superior Catolic din Ružomberok (Rozsahegy, azi în Slovacia)⁶. O imagine s-a mai păstrat în *Bilderatlas* a lui Gustav Koennecke (**Fig. 2**)⁷. Acest Codex F este de fapt o filă *in quarto* cu două grupuri de versuri, fiecare are 35 de rânduri, scrisă în prima parte a sec. XIV, și conține strofele de la 1901-1914 (**Fig. 3**).

---

⁵ Vajrú 2014, p. 114.

⁶ *Ibidem*, p. 114.

⁷ Koennecke 1895, p. 34.

11 lörte rief de h. agene bol
 kern an. seht u dort ge. alle
 aumen pröder itm. vor h. mi
 eben rechen vnd sturken fle
 gen. frumt zeit mit den
 pröder. & un. verheßen den
 degen
 12 az ton ich sicherlichen spöch
 d. spalm an. er begunde vnde
 lunde durch den palas g. m.
 am scharffen swert im diche
 am smet heute erchlanch.
 dei rechen von dem rme die
 sagten im des grozen danch

Fig. 2 – Fragmentul publicat de Gustav Koennecke

Fig. 3 – Interiorul copertii manuscrisului

I. 2. Cine a fost proprietarul / copistul (?)

Așa cum aflăm din notița de pe interiorul copertii posterioare, codexul a fost în proprietatea lui Konrad Sturck. Robert Gragger merge mai departe, presupunând că Konrad Sturck ar fi chiar autorul codexului⁸.

Konrad Sturck a fost preot în Oberaltaich, Bavaria Inferioară, fiul lui Lautwin și al Bertei. A fost un om foarte activ atât în viața laică, cât și în cea ecleziastică. A fost un mare colecționar de cărți și, în același timp, și copist. O parte din cărțile sale se găsesc între codexurile mănăstirii Oberaltaich, iar o altă parte la gimnaziul din Straubing. În documentele mănăstirii se amintește că a fost preot în Frauenberg zu Bogen, de asemenea în cronica mănăstirii, publicată după anul 1731, cu ocazia sărbătoririi a 1000 de ani de existență, la p. 251, se menționează: „anno 1400 P. Conrad Sturck” a săpat o fântână pe Bogenberg. Acest calugar benedictin a devenit proprietarul manuscrisului lui Hadamar von Laber⁹.

II. 1. Alegorie și Minneallegorie

Literatura de curte în epoca medievală este, pentru omul zilelor noastre, mai greu de înțeles, ceea ce se referă și la literatura dedicată dragostei, din vremea când a fost scrisă opera lui Hadamar von Laber.

Minne, tradusă azi de omul modern prin dragoste, este o construcție complicată, un sentiment – mod de viață care are la bază relația de vasalitate. Minne era una dintre cele mai puternice forțe, luată în considerare în procesul de educare de devenire a cavalerului¹⁰. Simplificată la maximum, definiția lui Minne ar fi: dragostea îmbinată cu slujba cavalerului în folosul unei doamne, de obicei de condiție superioară celui care o iubește, care nu ajunge să se îplinească niciodată; nu caută împlinirea – consumarea ei. Este o dragoste care nu urmărește să se îplinească, ci să servească. Nobila doamnă pe care cavalerul o iubește devine stăpâna și domnitoarea în regatul umanității imaginate de sistemul de valori al cavalerilor. Aceasta este o umanitate nobilă, vitează, plină de bucurie și dorință de a se afirma în slujba seniorului. Astfel, în această abordare, doamna, nu o tânără fată, este cea căreia îi este adresată această creație literară, pentru că doamna este cea care prin experiența de viață poate să-l educe pe viitorul cavaler.

Aceast gen literar și-a găsit expresia în diferite forme. Cea mai cunoscută este Minnesang-ul. O altă formă la fel de îndrăgită și apreciată a fost alegoria. Alegoria, conform definiției date în DEX, este un procedeu artistic, constând în

---

⁸ Gragger 1921, p. 42.

⁹ *Ibidem*, p. 42.

¹⁰ Fricke, Klotz 1962, p. 32.

exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete¹¹. Alegoria este definită uneori și ca o „metaforă continuă“, un transfer de sens, o reprezentare a unor concepte abstracte prin exponenți ai lumii vegetale, animale sau umane. În Evul Mediu, acest mod de abordare a vieții spirituale, transformată în alegorie, era foarte îndrăgit. Că vorbim despre dezbateri religioase sau despre viața de curte, începând cu sfârșitul evului mediu mijlociu acest gen literar se impune și în abordarea dragostei curteneste.

În acest context trebuie privită opera *Die Jagd* a lui Hadamar von Laber, ca transpunere a efortului de căutare a unui concept abstract de **Minne** într-o vânătoare. *Die Jagd* este considerată de către W. Blank una dintre cele mai complexe alegorii de acțiune „Handlungsallegorie”¹². Minne, această forță primară, este personificată într-un „nobil vânat”. Ceea ce nu a putut să facă personificarea se încearcă prin interpretarea alegorică a calităților ei. Pe parcursul secolelor termenul de Minne cunoaște o serie de modificări. Trece de la „Hohe Minne”, în care predomină atât aspectul social și etic (castă, educativă), la dragostea din ce în ce mai lumească cu conotații sexuale – sec. XV¹³.

În același context mai amintesc acel sistem destul de rigid al virtuților (Tugendsystem) pe care orice cavaler trebuia să-l urmeze și care definea orice acțiune cavalerescă. Acest *Tugendsystem* număra o multitudine de virtuți, dar avea la bază șase, grupate pe perechi:

Staete (statornicie) – Triuwe (loialitatea)

Zucht (control/reținere) – Scham (rușine/timiditate)

Liebe (dragoste) – Ere (onoare/cinste)

În sfârșit celebrul maze (masură/ echilibru).

Autorii acestui tip de literatură urmau niște școli în care învațau să „producă” acest gen de literatură după niște norme foarte stricte. De aceea unul dintre minusurile cele mai mari ale acestei creații este artificialitatea ei, chiar și **Minne** devine un concept abstract, temă de dezbateri, dar fără individualizare.

II. 2. Die Jagd (Vânătoarea). Autorul și narațiunea sa

Despre autorul operei, Hadamar von Laber, s-au emis o serie de ipoteze (J. A. Schmeller¹⁴). Familia von Laber a fost o familie nobilă din Germania de Sud. Faptul că se cunoaște prenumele autorului, Hadamar sau Hatamar, se datorează lui Puterich von Reichertshausen¹⁵, care îl pomenește într-o dedicație. Cu același prenume se cunosc mai mulți reprezentanți ai acestei familii nobiliare

¹¹ DEX 1975, p. 24.

¹² Blank 1970, p. 90.

¹³ *Ibidem*, p. 115.

¹⁴ Schmeller 1850, p. XI-XII.

¹⁵ *Ibidem*, p. VII.

din Bavaria. Poate fi vorba de Hadamar al II-lea (1287–1337) sau Hadamar al IV-lea (1317–1369).

Povestea este relativ simplă, doar că firul narativ este de multe ori întrerupt prin interminabile discuții despre minne: într-o dimineață, vânătorul – Minnejaeger – pleacă la vânatoare să-și găsească – pentru epoca respectivă mai potrivit ar fi termenul *cucerească* – iubita. A fost însoțit de câinele său Herze (inima), pe lângă acesta mai are alături câinii Gelucke (noroc), Lust (buna dispoziție), Liebe (dragoste), Genade (grație), Freude (bucurie), Wille (voință), Wunne (fericire), Trost (consolare), Staete (statornicie), Triuwe (loialitate) și Harre (tenacitate). Câinii apar în funcție de starea de spirit sau de momentul vânătorii. Pe lângă acești tovariși de vânatoare mai apar și alte calități personificate, fie pozitive, fie negative.

La începutul vânătorii se întâlnește cu un paznic care îi dă sfaturi legate de modul în care să procedeze. Curând, câinele Herz dă de urma unui vânat nobil pe care îl urmărește. Pe parcursul urmăririi, câinele Herz fuge și este rănit de nobila pradă. De asemenea, mai intervin și lupii și alte personaje negative. Vânătorul, părăsit de câinii săi și fără calul care și-a pierdut o potcoavă, îl întâlnește pe cel de-al doilea paznic, un înțelept cu care are discuții îndelungi. Între timp, câinii, Wille (voință), Staete (statornicie) și Triuwe (loialitate), conduși de Herz, dau de urma „nobilului vânat”. La fața locului ajunge și vânătorul însoțit de Wunne (fericire) și Freude (bucurie). Ca vrăjbit, el admiră vânatul și nu are puterea să pună capăt vânătorii – să omoare prada. În momentul acela atacă lupii și îi pun pe fugă toți câinii, prada scapă, iar vânătorul rămâne cu Herze și mai adânc rănit. În momentul acela se întâlnește cu un al treilea paznic, care este mai în temă cu problematica Minnei, și li se alătură un al patrulea paznic. Urmează o serie de lamentări și acuze legate de pierderea suferită și ghinionul avut. Se dezbate și tema minnei curtenească (hofische) sau cea necurtenească (unhofische). Vânătorul își exprimă speranța că, ajutat de câinele său Harre (tenacitate), va reuși totuși să prindă nobilul vânat.

Hadamar von Laber este considerat de către W. Blank¹⁶ unul dintre ultimii reprezentanți ai formei extreme a idealului de Hohe Minne.

El a urmărit prin alegoria sa să ajungă la:

1. O interpretare a trăirii minnei de la descoperire până la prima întâlnire.
2. Posibilitatea de a vâna, deci de a trăi *minne* în accepțiunea curtenească / nobilă sau folosind șiretlicuri nedemne, dar care ar putea să îi asigure reușita.
3. O analiză a condițiilor sau mediului în care *minne* trebuie constituită.

II. 3. Copii de manuscrite păstrate și numerotarea strofelor

Karl Stejskal amintește 14 copii ale operei, după cum urmează¹⁷:

---

¹⁶ Blank 1970, p. 191.

1. **A** (Schmeller o notează cu V^a) se află la Wiener Hofbibliothek, manuscris pe pergament, sec. XIV, în 8°.
2. **B** manuscris pe pergament, sec. XIV, în 4°, 84 f.; se află la Münchener Hof-und Staatsbibliothek (Cgm 179), nefolosit până la data când își publica Stejskal lucrarea (1878); manuscrisul nu a fost cunoscut de Schmeller.
3. **C** (K la Schmeller) manuscris pe pergament, sec. XIV, în 4°, păstrat la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia.
4. **D** (L^w), pergament, sec. XIV, fragment aflat la Biblioteca Universității din Loewen.
5. **E** (P^c), nr.455, pergament, sec. XV, în 8°, 83 foi, Biblioteca Universității din Heidelberg.
6. **F** (A), manuscris pe pergament, mijlocul sec. XV, aparține ducelui de Würtemberg, iar pe prima pagina era scris „1474 attempto”.
7. **a** (V^c), hârtie, sec. XIV, în 8°, 64 foi, se află la Wiener Hofbibliothek.
8. **b** (P^a) nr. 326, manuscris pe hârtie, sec. XV, 65 f., Biblioteca Universității din Heidelberg.
9. **c** (P^b) nr. 376 manuscris pe hârtie, sec. XV, în 8°, 126 f., Biblioteca Universității din Heidelberg.
10. **d** (P^d) nr. 729 manuscris pe hârtie, sec. XV, în 8°, Biblioteca Universității din Heidelberg.
11. **e** (E) manuscris pe hârtie, sec. XV, în 8°, 88 de foi, Biblioteca Universității din Erlangen.
12. **f** (H) manuscris pe hârtie, anul 1467; după Schmeller, se afla la biblioteca de la Hohenlohe, Kirchberg, anterior se afla în posesia nobilului de la Wolfstein (după Schmeller, prefață p. XIII).
13. **g** (L) în 1493 se afla în proprietatea lui Freiherr von Lassenberg la Bodensee.
14. **h** (V^b) nr. 2799, manuscris pe hârtie, sec. XV-XVI, Wiener Hofbibliothek.

Pentru numerotarea strofelor, Karl Stejskal indica ordinea stabilită de Schmeller¹⁷. Acesta folosește ca variantă principală varianta e (E), copie aflată la biblioteca din Erlangen. Varianta manuscrisului care se află în Biblioteca Batthyaneum (C la Stejskal, K la Schmeller) nu a constituit niciodată obiectul unei lucrări sau al unei traduceri. Stejskal indică numărul și ordinea strofelor existente în manuscris. Manuscrisul C/K aflat la Alba Iulia începe cu ultimul vers al strofei 73 și se termină cu strofa 519. La ora actuală, manuscrisul albaulian mai are doar 345 de strofe. Stejskal era de părere că ar fi avut inițial

---

¹⁷ Stejskal 1878.

¹⁸ Schmeller 1850.

505 (504) strofe. El amintește că a primit această informație de la domnul dr. H. D. Teutsch, superintendent în Sibiu¹⁹.

În concluzie, din enumerarea ordinii strofelor în manuscrisele pe care le-a consultat Stejskal, se poate constata că aproape nicio variantă nu are aceeași ordine a strofelor.

Concluzii

Codexul Ms III 70 are o valoare europeană incontestabilă și se numără între comorile Bibliotecii Batthyaneum. Pe lângă valoarea lui intrinsecă, de manuscrit din secolul al XIV-lea, el conține o importantă operă a literaturii germane vechi, o operă care povestește despre un stil de viață și de o abordare a unui sentiment, specific epocii, având puterea unei forțe educaționale, pe care noi, cei de astăzi, cu greu îl mai putem înțelege.

European valuable assets of the Batthyaneum Library. The Hadamar manuscript, a "Minneallegory"

ABSTRACT

The work presents one of the treasures of the Batthyaneum library, registered under the number K5 V16; Ms. III70, *Die Jagd* a manuscript from the 14th century.

We deal with one of the best known works of the miniallegory genre. The work was considered to be a masterpiece in the century it was written, the large number of copies kept and the fact that it was mentioned in other works of the period bearing testimony to that.

The author comes from a noble family from south Germany. The story told in the piece of work matches the measure of those times, and also the genre. It is about "Minne", about winning love through a complicated and elaborated process, set in an allegorical hunt.

The manuscript is one the 14 copies kept, that were presented by Karl Stejskal. It is marked with a C (K at Schmeller), manuscript on parchment. The codex has now 35 leafs, the first section missing. The cover is made of wood covered with brown leather, which used to be red for sure, with evidence of two missing clasps.

It has only 345 stanzas left, it seems like, originally, it had 505 (504) stanzas. On the inside of the back cover is a note, which reads that it belonged to priest Konrad Sturck in 1397, when he was writing the note. Robert Gragger, the person who made the most comprehensive analysis of the manuscript in 1921, considered this K(C)onrad Sturck would be the one who copied the work. Fact which was neither acknowledged nor denied.

Another peculiarity of the manuscript is that on the inside of the first cover was once stuck a fragment from the *Nibelungen Lied*, named by Lachman codex F, from the 13th century. The leaf was lost, but in the glue which stuck it together is the mirrored image of codex F., Gragger says that probably, after the first quire was lost, and together with it the flyleaf, the copyist would have stuck that page from the *Nibelungen Lied*.

---

¹⁹ Stejskal 1878, p. 285.

List of illustrations

Fig. 1 – Note from the back cover reading the name of Konrad Sturck

Fig. 2 – The fragment published by Gustav Koennecke (source of illustration: <https://dugi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/koennecke1895/0067/image>)

Fig. 3 – Inside of the cover of the manuscript (source of illustration: http://digitool.bibnat.ro/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=882338.xml&dvs=1551097423516~122&locale=ro_RO&search_terms=&adjacency=&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=4&usePid1=true&usePid2=true)

Abrevieri bibliografice

- Blank 1970 – Walter Blank, *Die Deutsche Minneallegorie*, Stuttgart, J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 1970
- DEX 1975 – *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei Române, 1975
- Die Jagd – Hadamar von Laber, *Die Jagd*, manuscris C (K), Batthyaneum, Alba Iulia, III 70, disponibil on-line în Biblioteca Națională Digitală
- Fricke, Klotz 1962 – Gerhard Fricke, Volker Klotz, *Geschichte der Deutschen Dichtung*, Hamburg und Lubeck, 9. Auflage, Matthiesen Verlag, 1962
- Gragger 1921 – Robert Gragger, *Deutsche Handschriften in Ungarischen Bibliotheken*, Berlin und Leipzig, Vereinigung wissenschaftlicher Verleger Walter de Gruyter & CO, 1921
- Koennecke 1895 – Gustav Koennecke, *Bilderatlas zur Geschichte der Deutschen Nationalliteratur*, Marburg, 1895
- Papahagi, Dincă, Mărza 2018 – Adrian Papahagi (coord.), Adinel-Ciprian Dincă, Andreea Mărza, *Manuscrisele medievale occidentale din Romania. Censuș*, Iași, Editura Polirom, 2018
- Schmeller 1850 – J. A. Schmeller, *Hadamars von Laber Jagd und drei Minnegedichte seiner Zeit und Weise*, Stuttgart, 1850
- Stejskal 1878 – Karl Stejskal, „Zu Hadamar von Laber“, *Zeitschrift für deutsches Altertum und Deutsche Literatur*, 22. Bd., 1878
- Varjú 2014 – *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cartea catalog a lui Varjú Elemér adnotată și comentată*. Redactare, adnotare și postfață de Doina Biro, București, Editura Bibliotecii Nationale a Romaniei, 2014

Cuvinte-cheie: manuscris, Biblioteca Batthyaneum, *Die Jagd*, secolul al XIV-lea, Hadamar von Laber

Keywords: manuscript, Batthyaneum Library, *Die Jagd*, XIVth century, Hadamar von Laber